

3. Илларионов А. Секрет китайского экономического «чуда». Вопросы экономики, 1998, №4, с. 14-26
4. Гроші та кредит. Підручник/За ред. проф. Б. С. Івасіва. – Тернопіль: Карт-бланш, 2000. – 510 с.
5. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні. К., "Відавництво Лібра" ТОВ, 1998. – 392 с.

УДК 332: 33: 631. 67

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ У ЗРОШУВАНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ

В.В.МИРОНОВ – аспірант, Херсонський ДАУ

Пошук резервів підвищення економічної ефективності зрошуваного землеробства набуває виключно важливе значення. Це обумовлено з однієї сторони необхідністю економічного витрачання обмежених водних, енергетичних і матеріальних ресурсів, а з іншої – вимогами росту ефективності зрошуваного землеробства і капіталовкладень у ринкових умовах господарювання водогосподарчого комплексу і сільськогосподарських підприємств, заснованих на приватній власності на землю і засоби виробництва.

При впровадженні ресурсо- і енергозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур, які включають оптимізацію режимів і засобів зрошення, важливим є прогнозування рівня потенційної врожайності.

Практика експлуатації зрошувальних систем потребує встановити межу ефективності зрошення. Нижчою межею врожайності вважається її рівень на зрошуваних землях, який забезпечує собі-вартість 1 ц продукції не вище, ніж його отримують у тих же умовах без зрошення. Перевищення рівня потенційної врожайності над рівнем ефективною врожайності свідчить про високу рентабельність та значні перспективи зрошення тієї чи іншої культури у нових умовах господарювання. Якщо, навпаки, нижча межа ефективності виявиться вище показника потенційної врожайності, виникає питання доцільності вирощування цієї культури.

Пропонуємо програмувати рівень ефективною врожайності за формулою:

$$V_{eo} = \frac{I_{o3}}{C_b} = \frac{I_{o\partial} + I_b}{C_b} \quad (1)$$

V_{eo} – рівень (нижня межа) ефективною врожайності, ц/га;

$I_{0з}$ – витрати у зрошуваному землеробстві, які враховують витрати на зрошення і вирощування сільськогосподарських культур, грн/га;

$I_{0д}$ – витрати, пов'язані зі зрошенням безпосередньо і отриманням додаткової продукції, грн/га;

$I_б$ – витрати на вирощування сільськогосподарських культур в богарних умовах, грн/га;

$C_б$ – собівартість продукції зрошеного землеробства, грн/ц.

Ці дані особливо важливі при обґрунтуванні бізнес-планів, так як завдання зрошення – не тільки збільшити кількість продукції, але якщо не підвищити, то зберегти рівень рентабельності, досягнутий незрошуваним землеробством.

Використання потенційної врожайності (Y_n) допомагає оцінити можливість зрошення кожної окремо взятої культури рекомендованої сівозміни, а показник ефективної врожайності – визначити, чи забезпечить зрошення необхідну рентабельність виробництва. Якщо $Y_n \geq Y_{eo}$, то перший показник можна брати за основу при встановленні проектної врожайності. Якщо потенційні можливості зрошення не великі, тобто $Y_n \leq Y_{eo}$, повинно виникнути питання про доцільність зрошення тієї або іншої культури у даних умовах. В цьому випадку може виявитись, що її виключення зі структури посівних площ небажане, або навіть неможливе з виключно агрономічних міркувань. Тоді необхідно визначити нижчу межу мінімально допустимої врожайності на зрошуваних землях за запропонованою формулою:

$$Y_{om} = \frac{I_{0з}}{Y} = \frac{I_{0д} + I_б}{Y} \quad (2)$$

Y – ринкова ціна на продукцію зрошеного землеробства, грн/ц.

У межах між мінімально допустимою і ефективною врожайністю на зрошуваних землях буде відмічатися зниження собівартості від рівня ціни 1 ц до рівня його собівартості на незрошуваних землях.

Реформування аграрного сектору економіки і нові умови господарювання потребують удосконалення відносин між Управліннями зрошуваних систем, з однієї сторони, і водоспоживачами – з іншої. Договір на подачу води між підприємствами водного господарства та сільськогосподарськими реформованими підприємствами повинен складатись з урахуванням витрат на воду в зрошуваному землеробстві у розрізі окремих виробничих одиниць, а також за культурами. Вартість витрат на поливну воду на 1 га посіву

тієї чи іншої культури залежить від зрошувальної норми і коефіцієнту корисної дії водогосподарської зрошувальної мережі і може бути визначена за такою формулою:

$$C = \frac{Ц \times Мор}{Кк\delta} : 1000 \quad (3)$$

C – вартість зрошувальної води на 1 га сільськогосподарської культури, грн/га;

$Ц$ – ціна 1000 м³ зрошувальної води, грн;

$Мор$ – фактичний розмір водоподачі для даної культури, м³/га;

$Кк\delta$ – коефіцієнт корисної дії внутрішньогосподарської зрошувальної мережі;

1000 – постійне число у зв'язку з використанням цін на 1000 м³ води.

В умовах ринкових відносин плату за поливну воду слід розглядати як найважливіший елемент сільськогосподарського виробництва, що забезпечить розвиток зрошувального землеробства і сприяє укріпленню водогосподарчого комплексу. При цьому будуть утворені більш сприятливі умови економічного розвитку приватних формувань, які мають зрошувані землі порівняно з умовами приватних господарств, які ведуть тільки богарне землеробство.

Зростає матеріальна зацікавленість приватних сільськогосподарських підприємств в економічному використанні зрошувальної води, що, крім скорочення витрат на її подачу, дозволить підвищити ефективність впровадження оптимальних режимів і способів поливу, а також значно скоротити процес заболочування і засолення родючих земель. Разом з тим у період становлення і розвитку різних приватних сільськогосподарських підприємств держава повинна взяти на себе витрати на утримання водогосподарських організацій, тобто зменшити розміри плати за воду, яка відпускається водоспоживачам у межах ліміту.

Для стимулювання економічного раціонального використання води і підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на зрошуваних землях відповідно з практичними фазами розподілу поливної води пропонується диференціювати розміри плати за воду. В особливо напружений період зрошувального сезону (травень-серпень) компенсація за послуги, пов'язані з водоподачею, повинна бути вищою рівня платні за воду приблизно на 20%. За періодами вегетації доцільно встановлювати пільгові тарифи. Це дасть можливість рівно розподіляти водокористування в часі, поліпшити умови експлуатації зрошувальних систем.

Ринкові відносини вимагають додаткових витрат водоспоживачів на покриття водогосподарських послуг. А це, у свою чергу, впливає на підвищення цін на продукцію. Якщо ж ціни за визначе-

ними причинами підвищити не можливо, то виділені водному господарству кошти з бюджету повинні направлятися як дотації сільському господарству.

Доцільно утворювати компенсаційний фонд для покриття витрат на оплату води. Утворення і використання коштів з цього фонду необхідно пов'язувати з ефективністю вирощування сільськогосподарських культур на зрошуваних землях.

Кошти для утворення такого фонду слід вишукувати у сільському господарстві за рахунок підвищення ефективності виробництва, а також бюджетних асигнувань Державного комітету з водного господарства України.